

DIGITAL
HCD 32721-22

HUNGAROTON
CLASSIC

HIDDEN TREASURE
Viola Masterpieces

A. RUBINSTEIN ♦ VIEUXTEMPS ♦ ENESCU ♦ Y. BOWEN
MENDELSSOHN ♦ Ö. PÁRTOS ♦ E. ZIMBALIST-SARASATE

RIVKA GOLANI
viola

MICHAEL HAMPTON
piano

REJTETT KINCSEK **HIDDEN TREASURE**
mesterművek mélyhegedűre *viola masterpieces*

RIVKA GOLANI
mélyhegedű / viola

MICHAEL HAMPTON
zongora / piano

1.CD	69'33"
ANTON RUBINSTEIN: f-moll szonáta mélyhegedűre és zongorára	34'35"
Sonata for viola & piano in F minor, op.49	
1 I. Moderato	10'15"
2 II. Andante	5'58"
3 III. Moderato con moto	8'45"
4 IV. Allegro assai	9'29"
HENRI VIEUXTEMPS: B-dúr szonáta mélyhegedűre és zongorára	25'34"
Sonata for viola & piano in B flat major, op.36	
5 I. Maestoso. Allegro	13'34"
6 II. Barcarolla (Andante con moto)	7'21"
7 III. Finale scherzando (Allegretto)	4'33"
8 GEORGE ENESCU: Koncertdarab mélyhegedűre és zongorára	9'05"
Concert piece for viola & piano	
2.CD	72'03"
1 YORK BOWEN: Fantázia mélyhegedűre és zongorára	14'26"
Phantasy for viola & piano, op.54	
FELIX MENDELSSOHN-BARTHOLDY: c-moll szonáta mélyhegedűre és zongorára	30'37"
Sonata for viola & piano in C minor	
2 I. Adagio. Allegro	7'58"
3 II. Menuetto. Allegro molto	7'30"
4 III. Andante con Variazioni	15'05"

5	ÖDÖN PÁRTOS: In Memoriam	10'14"
	EFREM ZIMBALIST–SARASATE: Sarasateana – spanyol táncsvit / Suite of Spanish dances	16'17"
6	I. Tango	3'06"
7	II. Polo	4'04"
8	III. Malagueña	4'23"
9	IV. Zapateado	4'34"

Ezzel a felvétellel három nagy brácsaművész előtt tisztelgek, akik nagy hatással voltak rám pályám során: tanárom, Pártos Ödön, aki nagyszerű muzsikus volt és egyben Izrael egyik legjelentősebb zeneszerzője; Lionel Tertis, aki számos zeneszerzőt ihletett kiváló brácsaművek komponálására, és aki mindenkinél többet tett a mélyhegedű szólóhangszerként történő elfogadtatására; végül William Primrose, aki számomra a mai napig az első számú brácsavirtuóz. Meg szeretném köszönni a Tertis Alapítvány nagylelkű támogatását, amely nélkül e felvétel nem jöhetett volna létre. Végül, mint mindig, köszönöm családom pótolhatatlan támogatását és szeretetét.

*

With this recording, I pay tribute to three grand violists who have influenced and inspired me throughout my career: my teacher Ödön Partos who was both a superb musician and one of Israel's most important composers; Lionel Tertis who inspired many composers to write for the viola and did more than any other player to gain recognition of the viola as a solo instrument; and William Primrose who for me remains the number one viola virtuoso. I wish to thank the Tertis Foundation without whose generous financial support these recordings could not have been made. I always thank my family for all their support.

Rivka Golani

DDDD

Recording producer: Péter Aczél • Balance engineer: Domonkos Timár • Edited by Péter Aczél

Recorded at Hungaroton Studio on 11-13 January and 5-6 May, 2012

Scores: I/[1] – [4] Muzgiz, I/[5] – [7] Ed. Kunzelmann, I/[8] International Music Company, New York,

II/[1] Joseph Weinberger Ltd., II/[2] – [4] VEB Deutscher Verlag für Music Leipzig,

II/[5] Israeli Music Publications, II/[6] – [9] Schimmer, New York

Front cover: design by Miklós Juhász (painting by Rivka Golani) • Printing editor: Marianne Szilasi

Booklet editor: Enikő Gyenge

© 2012 Hungaroton Records Ltd. • Made in Hungary

Rivka Golani's portrait album invites the listener to a musical journey spanning a time of more than a century, from the 1820s to the late 1940s; its style ranges from early romanticism to post romanticism. Another peculiarity of the music material of c. 140-minute duration is that it shows eloquently how the millennial heritage of Jewish culture enriched European art music.

"For Jews I am a Christian and for Christians a Jew; among Russians I pass for German, Germans view me as a Russian; I am modern in the eyes of classical musicians and retrograde among modern ones. My conclusion is: I am neither fish nor flesh nor good red herring – just an unhappy soul." These bitter words reveal that despite his successes as a pianist, conductor and composer, **Anton Grigoryevich Rubinstein** (1829–1894) suffered from identity crisis, moreover depression in certain periods of his life. The instability of his nerves did not prevent him, however, from composing in almost every genre and creating a remarkable oeuvre that comprised more than seventeen operas, five piano concertos and six large-scale symphonic works. His *Sonata in F minor* for viola and piano (op. 49) is a work of youth written in 1855. None the less, its style is surprisingly mature: its monumental movements, exuberant melodiousness and tightly-woven texture go beyond the style of romanticism of Schubert's and Schumann's age and anticipate the art of Brahms and his contemporaries.

The *Sonata for Viola and Piano in B flat major* (op. 36) by the Belgian violin virtuoso and composer **Henri Vieuxtemps** (1820–1881) dates from some years later, the beginning of the 1860s (published in 1863). After having toured Europe and giving concerts everywhere, Vieuxtemps went to live in Algeria at the end of his life. He was particularly fond of the viola: as a quartet player he often left his first violin post for the viola. His five viola works have undeservedly fallen into oblivion even

though they are all compositions in good style, full of invention, demanding a high-level mastery of the instrument. A peculiarity of the *Sonata in B flat major* is the broadly flowing Barcarola theme of the slow movement and the specific double function of the third movement: it is both an impetuous scherzo and a carefully rounded off finale.

George Enescu (1881–1955), the great master of 20th-century Romanian music was not only a composer but an excellent violinist as well who fascinated the Viennese public with his performance of concertos by Mendelssohn, Brahms, Sarasate and Vieuxtemps as early as at the age of 12. His most successful period as a composer falls into the early 1900s when his Romanian Rhapsodies (1901–1902), his First Symphony of adulthood (1903) and the Seven Songs on Poems by Clément Marot (1908) were written. His *Concert piece* for viola and piano (1906) is also a product of this period; it merges the inheritance of the brilliant late 19th-century violinists, i.e. their fascinating virtuosity with Enescu's gradually emerging individual stylistic marks.

The popularity of the British pianist and composer **York Bowen** (1884–1961) reached its peak before the First World War. Because of his virtuosity and composing style Bowen was often referred to as "the British Rachmaninoff" in contemporary press reports. Though he kept giving concerts after 1920 as well – participating in the premiere of several of his own compositions as a pianist and conductor – his style was already branded old-fashioned at the time. His oeuvre for viola and piano comprises beside the *Phantasy* (op. 54) on this CD two further sonatas (in C minor and F major).

Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809–1847) composed his *Sonata in C minor* for viola and piano at the age of fifteen, in 1824. It is perhaps the earliest viola sonata in the history of music. Earlier viola da gamba

pieces had been transcribed for viola in the majority of cases and the composers of Viennese classicism composed nothing for the viola as a solo instrument. Mendelssohn's unnumbered *Sonata in C minor* appeared as late as 1966 in print and has only returned into the circulation of chamber music in the past forty-five years. With its graceful minuet and the nicely shaped variations of the third movement it is a typical "study piece"; on the other hand, it displays Mendelssohn's genius and anticipates his later mature style.

The Hungarian viola player and composer **Ödön Pártos** (1907–1977), the one-time child prodigy who was later Rivka Golani's professor at the Tel Aviv Academy of Music, regarded himself as a successor to Bartók's and Kodály's heritage. Nonetheless, he drew on Arabic and the Jewish folk music motives in his compositions as a token of reconciliation and social dialogue. Viola, his own instrument, played an outstanding role in his oeuvre as a composer. He strove for exploiting to the maximum its technical potentials and the range of its musical expression. His composition *In Memoriam* remembers the victims of the Holocaust. It was published in Israel in 1949.

Born into a Russian Jewish family, **Efrem Zimbalist** (1889–1985) was giving concerts and teaching in the United States for more than seventy years. He was one of the most acclaimed violinists in the early 1900s, later director of the Curtis Institute of Music. The suite *Sarasateana* pays homage to one of his role models, Pablo de Sarasate: it is a scintillatingly virtuosic, witty, large-scale arrangement of four typical Spanish dances.

Attila Retkes
English translation by *Erzsébet Mészáros*

Rivka Golani is recognized as one of the outstanding violinists of modern times. Her contributions to the advancement of viola technique have already given her a place in the history of the instrument and have been a source of inspiration not only to other players but also to the many composers who have been inspired by her mastery to write for the viola. More than 300 works have so far been composed for Rivka, including 77 concertos: a record matched by no other violinist in history. She has performed as a soloist with many of the world's most prominent orchestras: BBC Symphony, BBC Philharmonic, Boston Symphony, Hallé, Rotterdam Philharmonic, Royal Concertgebouw, Royal Philharmonic, Israel Philharmonic, Tokyo Metropolitan, Montreal Symphony, Toronto Symphony, and countless others.

What do the critics think of Rivka Golani? James North of America's *Fanfare Magazine*, in a glowing appraisal of her work, wrote that she is "... carving out a place of her own that no other performer on the instrument can reach." The *Financial Times* of London clearly agrees: "Rivka Golani (is)...a supreme viola virtuoso - white-hot in delivery, kaleidoscopic in tone colours, electrifying in rhythmic attack." For an even more effusive testimony, we might try the *Boston Herald*: "...riveting, intensely physical stage presence...hurting momentum, constant risk-taking, complete technical assurance....one can only be grateful that she dedicated herself to art rather than warfare, for she would be an awesome adversary." Finally, a tribute from Geoffrey Crankshaw of *Musical Opinion*, following a recent recital at Wigmore Hall: "No nobler music-making could be imagined than this eloquent performance.... the grand tradition brought to the service of inspired musical insight."

Rivka has made countless CD recordings with many distinguished orchestras including Royal Philhar-

monic, Toronto Symphony, Berne Symphony, Budapest Radio Orchestra, BBC Sinfonietta and others. A landmark among her many recital CDs is a set of the complete Bach Cello Suites which includes also performances of Bach's Chaconne and Chromatic Fantasy.

Rivka is also a painter. Exhibitions of her paintings have been held throughout Israel, Canada, UK, Holland, and in Berlin and Bad Kissigen (Germany).

Born in Israel – Rivka trained at the Music Academy of Tel Aviv with the great musician,violinist and composer Ödön Partos. At the age of 23, she became a member of the Israel Philharmonic. She moved to Canada in the mid-1970s where she began her solo career. She now makes her home in London, England. An inspiring teacher, Rivka draws students from all over the world to her master classes where she holds a professorship at London's Trinity College of Music.

Rivka plays a viola made by the renowned maker Otto Erdesz. Rivka was the Artistic Director of Fort Maclaud Music Festival, Alberta, Canada, for seven years. Her collaboration and connection with the Canadian First

Nation people, the Black Foot, continues through her work. She was honoured by the Canadian Music Centre as an Ambassador of Canadian Music. In 2011 she was nominated “musician of the year” by Artijus Music Foundation of Hungary.

Michael Hampton studied at the Royal College of Music, London. There he gained first-class honours, won numerous major prizes for solo playing, chamber music and accompaniment and was subsequently awarded a Junior Fellowship in piano accompaniment. Since then he has performed on all of London's major concert platforms and broadcast frequently on BBC Radio 3 and Classic FM. In the UK he has appeared at many important festivals, including those at Edinburgh and Aldeburgh, and given recitals all over the country with both singers and string players. Internationally, he has performed at Carnegie Hall, as well as major venues around Europe and Australasia. He is currently a member of staff at Trinity Laban Conservatoire of Music and Dance, London.

L'album de portraits de Rivka Golani propose à l'auditeur un voyage musical couvrant plus d'un siècle : des années 1820 jusqu'à la fin des années 1940 ; son univers stylistique va du romantisme précoce jusqu'au post-romantisme. Une autre caractéristique de la matière musicale de 140 minutes est le fait qu'elle démontre comment l'héritage millénaire de la culture juive a fécondé la musique savante européenne.

« Pour les juifs, je suis chrétien, pour les chrétiens, je suis juif ; pour les Russes, je suis allemand, pour les Allemands, je suis russe ; pour les classiques, je suis moderne, pour les modernes, je suis rétrograde. Conclusion : je ne suis ni chair, ni poisson – je ne suis

qu'une âme malheureuse. » Ces paroles amères montrent bien que malgré ses succès comme pianiste, chef d'orchestre et compositeur, **Anton Grigorievitch Rubinstein** (1829–1894) a souffert d'une crise d'identité, voire, dans certaines périodes de sa vie, de dépression. Toutefois, son instabilité nerveuse ne l'a pas empêché de créer un œuvre important s'étendant sur presque tous les genres et se composant, entre autres, de dix-sept opéras, cinq concertos pour piano et six pièces symphoniques de grande envergure. Composée en 1855, la sonate en fa mineur pour alto et piano (opus 49) constitue une œuvre de jeunesse. Néanmoins, son style surprend par sa maturité : ses mouvements monu-

mentaux, sa mélodiosité débordante, sa texture fine-ment tissée dépassent le style du romantisme précoce schubertien-schumannien ; il est plutôt le précurseur de l'art de Brahms et ses contemporains.

La sonate en si bémol majeur pour alto et piano (opus 36) de **Henri Vieuxtemps** (1820–1881), virtuose de violon et compositeur belge, date de quelques années plus tard, au début des années 1860 (publiée en 1863). Voyageant partout en Europe comme concertiste et s'établissant en Algérie vers la fin de sa vie, Vieuxtemps aimait beaucoup l'alto : en tant que membre de quatuor, il a souvent abandonné son poste de premier violon pour l'alto. Ses cinq morceaux pour alto sont tombés dans l'oubli injustement – bien qu'ils soient tous, sans exception, des morceaux musicaux bien formulés et pleins d'invention qui exigent une maîtrise considérable de l'instrument. La sonate en si bémol majeur intéresse par la thématique barcarolle déferlante du mouvement lent et par la double fonction particulière du troisième mouvement : ce dernier est à la fois un scherzo impétueux et un finale soigneusement arrondi.

Le grand maître de la musique roumaine du XXe siècle, **George Enescu** (1881–1955) était non seulement compositeur, mais un excellent violoniste aussi, qui, dès l'âge de 12 ans, a ébloui le public viennois par les concertos et les pièces de bravoure de Mendelssohn, Brahms, Sarasate et Vieuxtemps. Sa période de compositeur la plus féconde date du début des années 1900 : c'est alors qu'ont vu le jour les Rhapsodies roumaines (1901–1902), sa première symphonie de maturité (1903) ainsi que les Sept chansons sur les poèmes de Clément Marot (1908). La pièce de concert pour alto et piano (1906) date de la même période : elle allie l'héritage des violonistes brillants de la fin du XIXe siècle, leur virtuosité impressionnante et les traits stylistiques individuels d'Enesco déjà en voie de se formuler.

York Bowen (1884–1961), pianiste et compositeur britannique a connu une grande popularité surtout dans la période avant la première guerre mondiale. À cause de sa grande virtuosité et son style de composition, la presse l'a souvent appelé « le Rachmaninoff britannique ». Il a continué de donner des concerts même après 1920 – collaborant à la première représentation de bon nombre de ses morceaux en tant que pianiste ou chef d'orchestre –, mais à cette époque-là, son style s'est vu stigmatiser comme dépassé. En plus de la Fantaisie (opus 54) sur notre disque, son œuvre pour alto et piano comprend également deux sonates (en do mineur, en fa majeur).

Pièce composée par **Felix Mendelssohn-Bartholdy** (1809–1847) en 1824, à l'âge de quinze ans, la sonate en do mineur pour alto et piano est peut-être la toute première sonate pour alto de l'histoire de la musique. Auparavant, en effet, des morceaux composés pour viole de gambe étaient généralement arrangés pour alto alors que les compositeurs du classicisme viennois ne prôtaient point attention à l'alto comme instrument solo. La sonate en do mineur de Mendelssohn sans numéro d'opus n'a été publiée qu'en 1966, ainsi elle n'est présente dans la circulation de la musique de chambre que depuis quarante-cinq ans. Avec son menuet gracieux et les variations bien formulées du troisième mouvement, c'est un « morceau d'apprentissage » typique, mais d'autre part il est porteur du génie mendelssohnien et précurseur de son style mûr plus tardif.

Altiste et compositeur hongrois qui s'est fait connaître comme enfant prodige, **Ödön Pártos** (1907–1977), professeur de Rivka Golani à l'Académie de la Musique de Tel-Aviv, s'est considéré l'héritier de l'œuvre de Bartók et Kodály. En même temps, sous le signe de la réconciliation et du dialogue social, il a puisé également dans les motifs de la musique folklorique arabe et juive dans ses compositions. Son propre instrument, l'alto

joue un rôle extraordinaire dans son œuvre de compositeur : il a essayé d'en utiliser au maximum les données techniques et les possibilités de l'expression musicale. Son œuvre commémorant les victimes de l'Holocauste (In Memoriam) a paru en 1949 en Israël.

Né dans une famille juive russe, **Efrem Zimbalist** (1889–1985) a donné des concerts et a enseigné pendant plus de soixante-dix ans aux États-Unis. Un violoniste des plus célèbres au début des années 1900, il a

travaillé plus tard comme directeur de Curtis Institute of Music. Suite faisant hommage à Pablo de Sarasate considéré comme son idole, la Sarasateana est la transcription extrêmement virtuose, spirituelle et généreuse de quatre danses espagnoles typiques.

Attila Retkes

Traduit par *Péter Barta*

Rivka Golanis Porträtabum lädt den Hörer zu einer mehr als ein Jahrhundert umfassenden – von den 1820er Jahren bis zum Ende der 1940er Jahre – Reise ein: Ihre Stilwelt reicht von der Frühromantik bis hin zur Postromantik. Zudem gibt das 140-minütige musikalische Material ein markantes Bild darüber, wie die europäische Kunstmusik durch das tausendjährige Erbe der jüdischen Kultur befruchtet wurde.

„Den Juden bin ich ein Christ, den Christen ein Jude; den Russen bin ich ein Deutscher, den Deutschen ein Russe; den Klassikern bin ich ein Zukünftler, den Zukünftlern ein Retrograder. Schlussfolgerung: Ich bin weder Fisch noch Fleisch – ein jammervolles Individuum.“ Diese bitteren Worte weisen darauf hin, dass **Anton Grigorjewitsch Rubinstein** (1829–1894) trotz seiner Erfolge als Pianist, Dirigent und Komponist unter Identitätskrise, in bestimmten Perioden seines Lebens sogar unter Depression litt. Die Labilität seines Nervensystems hinderte ihn aber nicht daran, ein fast alle Gattungen umfassendes, bedeutendes Lebenswerk zu hinterlassen, das unter anderen siebzehn Opern, fünf Klavierkonzerte und sechs großangelegte symphonische Werke enthält. Die für Bratsche und Klavier komponierte Sonate in f-Moll (Op.49) ist ein Jugendwerk

aus dem Jahr 1855. Ihr Stil ist jedoch überraschend ausgereift: Die monumentalen Sätze, die überschäumende Melodiosität, die dicht gewebte Textur lassen den Stil der Schubertschen-Schumannschen Frühromantik hinter sich und nehmen eher den Kunst von Brahms und seiner Zeitgenossen vorweg.

Einige Jahre später, am Anfang der 1860er Jahre (1863 im Druck erschienen) schrieb der belgische Geigenvirtuose und Komponist **Henri Vieuxtemps** (1820–1881) seine B-Dur-Sonate für Bratsche und Klavier (Op.36). Vieuxtemps, der als konzertierender Künstler ganz Europa bereiste und sich am Ende seines Lebens in Algerien niederließ, hatte eine ausgesprochene Vorliebe für die Bratsche: Als Quartettspieler vertauschte er die Stelle des Primarius häufig mit der Bratsche. Seine fünf Bratschenkompositionen gerieten zu Unrecht in Vergessenheit – obwohl diese ausnahmslos in großartigem Stil formulierte, erfinderische, eine ausgezeichnete Technik erfordern Musikwerke sind. Die Besonderheit der B-Dur-Sonate ist die breit strömende Barcarole-Thematik des langsamen Satzes, bzw. die eigenartige, Doppelfunktion des dritten Satzes: unbärdiges Scherzo und sorgfältig abgerundetes Finale zugleich.

Der Großmeister der rumänischen Musik im 20. Jahrhundert **George Enescu** (1881-1955) war nicht nur Komponist, sondern auch ausgezeichnete Violinist, der bereits im Alter von 12 Jahren mit Mendelssohns, Brahms', Sarasates und Vieuxtemps' Konzertwerken, bzw. Bravourstücken das Wiener Publikum entzückte. Seine erfolgreichste Periode als Komponist lässt sich auf den Anfang der 1900er Jahre datieren: Zu dieser Zeit entstanden die Rumänischen Rhapsodien (1901-1902), die erste als Erwachsener komponierte Symphonie (1903) und die Sieben Lieder auf Lyrik von Clément Marot (1908). Aus dieser Periode stammt auch das für Bratsche und Klavier geschriebene Konzertstück (1906), in dem das Erbe der brillanten Violinisten am Ende des 19. Jahrhunderts, die faszinierende Virtuosität und Enescus sich allmählich entwickelnde individuelle Stilmerkmale miteinander verschmelzen.

Der britische Pianist und Komponist **York Bowen** (1884-1961) erfreute sich besonders vor dem ersten Weltkrieg großer Popularität. Aufgrund seiner Virtuosität und seines Komponistenstils wurde er in der Presse häufig als der „britische Rachmaninow“ genannt. Auch nach 1920 hörte er mit dem Konzertieren nicht auf – als Pianist und Komponist wirkte er bei Uraufführungen zahlreicher seiner Werke mit –, aber sein Stil wurde nunmehr als altmodisch abgestempelt. Sein für Bratsche und Klavier komponiertes Oeuvre umfasst zwei weitere Sonaten (c-Moll, F-Dur) neben der auf der Platte zu hörenden Fantasie (Op.54).

Felix Mendelssohn-Bartholdys (1809-1847) mit fünfzehn Jahren, 1824 komponiertes Werk (Sonate in c-Moll für Bratsche und Klavier) ist vielleicht die erste Bratschensonate der Musikgeschichte. Früher wurden nämlich in der Regel Viola da Gamba-Stücke für Bratsche arrangiert und die Wiener Klassiker

beschäftigten die Bratsche als Soloinstrument gar nicht. Mendelssohns c-Moll-Sonate ohne Opuszahl erschien erst 1966 im Druck und kam erst in den letzten fünf- undvierzig Jahren in den Blutkreislauf der Kammermusik zurück. Mit dem graziösen Menuett und den schön formulierten Variationen des dritten Satzes ist dieses Werk einerseits ein typisches „Lernstück“, andererseits trägt es Mendelssohns Genialität in sich und nimmt seinen späteren, ausgereiften Stil vorweg.

Der damals als Wunderkind gefeierte ungarische Bratschist und Komponist **Ödön Pártos** (1907–1977) – der an der Musikakademie in Tel-Aviv Rivka Golanis Lehrer war – betrachtete sein Schaffen als Weiterführung des Erbes von Bartók und Kodály. Allerdings schöpfe er in seinen Kompositionen, im Zeichen der Versöhnung und des gesellschaftlichen Dialogs, auch aus den Motiven der arabischen und jüdischen Volksmusik. In seinem Lebenswerk als Komponist spielt sein eigenes Instrument, die Bratsche eine hervorragende Rolle, deren technische Gegebenheiten und musikalische Ausdrucksmöglichkeiten er völlig auszunutzen versuchte. Sein zum Gedenken an die Holocaust-Opfer komponiertes Stück (In Memoriam) wurde 1949 in Israel veröffentlicht.

Der in einer russischen Judenfamilie geborene, mehr als 70 Jahre lang in den Vereinigten Staaten konzertierende und lehrende **Efrem Zimbalist** (1889–1985) galt als einer der gefeiertesten Violinisten am Anfang der 1900er Jahre; später war er als Direktor des Curtis Institute of Music tätig. Seine Suite Sarasateana, die er einem seiner Vorbilder Pablo de Sarasate zu Ehren komponierte, ist eine sprühend virtuose, geistreiche, großzügige Bearbeitung von vier charakteristischen spanischen Tänzen.

Attila Retkes

Deutsche Übersetzung von *Tamás Káplár*

Rivka Golani portréalbuma több mint egy évszázadon átívelő – az 1820-as évektől az 1940-es évek végéig tartó – zenei utazásra invitálja a hallgatót; stílusvilága a kora romantikától a posztromantikáig terjed. A 140 percnyi zenei matéria másik jellegzetessége, hogy markánsan megmutatja: hogyan termékenyítette meg az európai műzenét a zsidó kultúra évezredek öröksége.

„A zsidóknak keresztény vagyok, a keresztényeknek zsidó; az oroszoknak német vagyok, a németeknek orosz; a klasszikusoknak modern vagyok, a moderneknek retrográd. Következtetésem: se hús, se hal nem vagyok – csak egy szerencsétlen lélek.” E keserű szavak azt jelzik, hogy **Anton Grigorjevics Rubinstein** (1829–1894) zongoraművész, karmesteri és zeneszerzői sikerei ellenére identitás-válsággal, sőt élete bizonyos periódusaiban depresszióval küzdött. Idegrendszeri labilitása azonban nem akadályozta meg, hogy szinte minden műfajra kiterjedő, jelentős életművet hozzon létre, amely a többi között tizenhét operát, öt zongoraversenyt és hat nagyszabású szimfonikus alkotást foglal magában. A brácsára és zongorára írt f-moll szonáta (op. 49) fiatalkori alkotás: 1855-ben keletkezett. Stílusa mégis meglepően érett: monumentális tételi, túláradó dallamossága, sűrű szövésű textúrája túllép a schuberti-schumanní kora romantika stílusán, s inkább Brahms és kortársainak művészetét előlegezi.

Néhány évvel későbből, az 1860-as évek elejéről való (nyomatásban 1863-ban jelent meg) a belga hegedűvirtuóz-zeneszerző, **Henri Vieuxtemps** (1820–1881) B-dúr brácsa-zongora szonátája (op. 36). A koncertező művészként egész Európát bejáró, majd élete végén Algériában letelepedő Vieuxtemps kifejezetten kedvelte a brácsát: kvartett-játékosként gyakran cserélte fel a primáriusi posztot mélyhegedűre. Őt brácsa-kompozíciója méltatlanul feledésbe merült – pedig kivétel nélkül stílusban megfogalmazott, invenciózus, komoly hang-

szertudást igénylő zeneművek. A B-dúr szonáta érdekessége a lassútétel szélesen áramló barkarola-tematikája, illetve a harmadik tétel sajátos kettős funkciója: egyszerre szilaj scherzo és gondosan lekerékített finálé.

A 20. századi román zene nagymestere, **George Enescu** (1881–1955) nemcsak komponista, de kiváló hegedűművész is volt, aki már 12 éves korában Mendelssohn-, Brahms-, Sarasate és Vieuxtemps versenyműveivel, illetve bravúrdarabjaival kápráztatta el a bécsi közönséget. Legsikeresebb zeneszerzői korszaka az 1900-as évek elejére datálható: ekkor keletkeztek a Román rapszodiák (1901–1902), az első felnőttkori szimfónia (1903), illetve a Hét dal Clément Marot verseire (1908). E periódusból való a brácsára és zongorára írt Koncertdarab (1906) is, amely a 19. század végi briliáns hegedűművészek örökségét, a lenyűgöző virtuozitást Enescu fokozatosan megszülető egyéni stílusjegyeivel ötvözi.

York Bowen (1884–1961) brit zongoraművész-zeneszerző különösen az első világháború előtti időszakban örvendett nagy népszerűségnek. Virtuozitása és zeneszerzői stílusa miatt a sajtóban gyakran „a brit Rachmanyinovnak” titulálták. 1920 után is folytatta a koncertezést – zongoristaként és karmesterként számos művének ősbemutatóján közreműködött –, de stílusát ekkor már ódivatúnak bélyegezték. A lemezen hallható Fantázia (op. 54) mellett brácsára és zongorára írt *œuvre*-je még két szonátát (c-moll, F-dúr) foglal magában.

Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809–1887) tizenöt évesen, 1824-ben komponált műve (c-moll szonáta mélyhegedűre és zongorára) a zenetörténet talán legkorábbi brácsaszonátája. Ezt megelőzően ugyanis túlnyomórészt viola da gamba-darabokat írtak át mélyhegedűre, a bécsi klasszika szerzői pedig egyáltalán nem foglalkoztatták a brácsát szólóhangszerként. Mendelssohn opus-szám nélküli c-moll szonátája csak 1966-ban jelent

meg nyomtatásban, így az elmúlt negyvenöt évben került vissza a kamarazene vérkeringésébe. Kecses menüíttjével és a harmadik tétel szépen formált variációival egyfelől tipikus „tanulódarab”, másfelől magában hordozza Mendelssohn zsenialitását és előleghi későbbi érett stílusát.

Az egykor csodagyerekként felbukkant magyar brácsaművész-zeneszerző, **Pártos Ödön** (1907–1977) – aki a tel-avivi zeneakadémián Rivka Golani tanára volt – a bartóki és kodályi örökség folytatójának tekintette magát. Mindemellett, a megbékélés és a társadalmi párbeszéd jegyében, az arab és a zsidó népzene motívumaiból egyaránt merített kompozícióiban. Zeneszerzői életművében kimagasló szerepet játszik saját hangszere, a brácsa, amelynek technikai adottságait és zenei kifejezőkészségét is igyekezett maximálisan kiaknázni. A holokauszt áldozataira emlékező darabja (In Memoriam) 1949-ben jelent meg Izraelben.

Az orosz zsidó családból származó, több mint hetven éven át az Egyesült Államokban koncertező és tanító **Efrem Zimbalist** (1889–1985) az 1900-as évek elejének egyik legünnepeltebb hegedűművésze volt, később a Curtis Institute of Music igazgatójaként működött. Az egyik példaképének tartott Pablo de Sarasate előtt tisztelgő szvit, a Sarasateana négy jellegzetes spanyol táncforma sziporkázóan virtuóz, szellemes, nagyvonalú feldolgozása.

Retkes Attila

Rivka Golanit korunk egyik legkiválóbb brácsaművészeként tartják számon. A brácsatechnika fejlődéséhez nyújtott közreműködésével beírta a nevét a hangszer történetébe, művészte ihletadóan bizonyult számos zeneszerző számára, akiket új brácsaművek komponálására ösztönzött. Mindmáig több mint 300 művet írtak a számára, többek között 77 brácsaversenyt: ezt a

páratlan rekordot a történelem folyamán egyetlen más brácsaművész sem érte el.

Szólistaként a világ számos kiváló zenekarával játszott együtt, mint a BBC Szimfonikusok, a BBC Filharmonikusok, a Bostoni Szimfonikus Zenekar, Halle, a Rotterdami Filharmonikus Zenekar, az amszterdami Concertgebouw, a Royal Philharmonic, az Izraeli Filharmonikusok, a Tokiói Metropolitan, a Montreali Szimfonikusok, a Torontói Szimfonikus Zenekar és sok más. James North, az amerikai Fanfare Magazine munkatársa elragadtatással méltatja munkásságát, amikor így fogalmaz: „... olyan egyedi pozíciót kovacsolt magának, melyhez hangszerének egyetlen művelője sem ér fel.” A londoni Financial Times nyilvánvalóan egyetért vele: „Rivka Golani ... a legnagyobb brácsavirtuóz –szenvedélyes előadómód, kaleidoszkopszerű hangszínek, mégrázó ritmusvétel jellemzi.” A Boston Herald tanúvallomása talán még ennél is szenvedélyesebb: „...leenyűgöző, intenzív fizikai jelenlét a színpadon... kirobánnyó lendület, állandó kockázatvállalás, tökéletes technikai magabiztosság hálásak lehetünk, hogy a művészetnek és nem a hadviselésnek hódol, mert félelmetes ellenfél lenne.” Végül idézzük Geoffrey Crankshaw, a Musical Opinion újságrójának méltatását a Wigmore Hallban nemrégiben adott hangverseny után: „Aligha képzelhető el nemesebb zenélés, mint ez az ékesszólló előadás.... az ihletett zenei intuíció szolgálataba állított nagy hagyomány.”

Rivka Golani számtalan CD-felvételt készített olyan kiváló zenekarokkal, mint a Királyi Filharmonikus Zenekar, a Torontói Szimfonikus Zenekar, a Berni Szimfonikus Zenekar, a Budapesti Rádió Zenekar, a BBC Sinfonietta és mások. Számtalan CD-je közül kiemelkedik Bach összes csellószvitjének sorozata, mely Bach Chaconne-jának és Kromatikum fantáziájának előadását is magába foglalja.

A művésznő egyben kiváló festőművész. Festményeiből Izrael-szerte, Torontóban, Berlinben, a németországi Bad Kissigenben, Ottawában, Exeterben és Londonban nyíltak kiállítások.

Rivka Golani Izraelben született. A Tel Avivi Zeneakadémián Pártos Ödön, a nagy brácsaművész és zeneszerző tanítványa volt. Huszonhárom éves korában az Izraeli Filharmonikusok tagja lett. A hetvenes évek közepén Kanadába költözött: tanított a Torontói Egyetemen és ott kezdte meg szólókarrierjét is. Jelenleg Angliában, Londonban él.

Rivka Golani egy Otto Erdesz által készített brácsán játszik. A művésznő hét éven át volt a Fort Maclaud Zenei Fesztivál (Alberta, Kanada) művészeti vezetője, jelenleg a Canadian Music Centre felkérésére a Kanadai Zene Tiszteletbeli Nagykövete. A magyarországi Artisjus Zenei Alapítvány 2011-ben Pro Artibus Artisjus-emlékérmet adományozott a művésznőnek.

Michael Hampton a londoni Royal College of Music-ban végezte tanulmányait, ennek során számos tanulmányi kitüntetést és díjat kapott szólószongora, kamarazene és zongorakíséret kategóriákban, zongorakíséreként ifjúsági egyetemi ösztöndíjban részesült. Közben London legjelentősebb hangversenytermeiben lépett fel és számos felvételt készített a BBC Radio 3 és a Classic FM adóknak. Énekesek és vonósok kíséreként fel lépett az edinburgh-i és aldenburgh-i fesztiválokon, valamint az Egyesült Királyság számos más városában, de játszott a Carnegie Hallban, Európa, Ázsia, és Ausztrália legrangosabb hangversenytermeiben. Jelenleg Michael Hampton a londoni Trinity Laban Konzervatórium vezetője tagja.